

Dijkoraad

Bouwhistorische
opname

Januari 2023

Markt 60, Steenwijk

Dijkoraad R.R.G. B.V.

Rodetorenplein 15, 8011 MJ Zwolle

Telefoon 088 - 411 2000
E-mail info@dijkoraad.nl
Homepage www.dijkoraad.nl
ING bank 66.62.978
IBAN NL20INGB0006662978
BIC INGBNL2A
KvK Zwolle 61760277
BTW ID nr. NL854476465B01

Vestigingen in Oldenzaal en Zwolle

Markt 60, Steenwijk

Adres: Markt 60, 8331 HK Steenwijk
Kadastraal bekend: gemeente Steenwijk , sectie M, nummer 5644
Bescherming: Rijksmonument, nummers [34586](#)
Eigenaar: Gemeente Steenwijkerland
Contactpersoon: -
Huidig gebruik: leegstaand
Projectnaam: Museum Steenwijk.
Opdrachtreferentie: O023

Dijkoraad R.R.G. b.v. Bouwhistorische opname Markt 60, Steenwijk

Adviseur: J. W. Ormel
Auteur: J. W. Ormel
Gecontroleerd: -
Datum uitgave: 6 januari 2023

Foto 2021

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	Samenvatting	3
3	Ontwikkelingsgeschiedenis	9
4	Beschrijvingen	20
5	Waardenstelling & aanbevelingen.....	28
6	Bronnen	34

Bijlagen

1 Inleiding

In dit rapport wordt de bouwhistorische opname behandeld die is uitgevoerd aan het huis Markt 60 te Steenwijk. Voor dit huis, de rechter belendingen met achtererf en twee aansluitende huizen aan de Onnastraat worden plannen ontwikkeld om een nieuw regionaal museum te huisvesten. De ontwerper van de museumruimte heeft inmiddels de eerst vlekkenplannen gereed voor de inrichting van de museumgebouwen, waarin de route van de tentoonstelling en voorzieningen zijn aangegeven. De gemeenteraad heeft naar aanleiding van de eerste resultaten ingestemd met een verdieping van het onderzoek en het ontwerp. Adviesbureau Dijkoraad uit Zwolle heeft als partner in dit proces de benodigde kennis in huis opdracht gegeven om dit rapport aan te leveren.

Voor de opname van de gebouwen zijn afgelopen voorjaar diverse bezoeken aan de panden afgelegd. Op 16, 17 en 23 mei en 15 juni zijn met de beheersdienst van de gemeente Steenwijkerland afspraken gemaakt voor het openen en afsluiten van de gebouwen. De opname is uitgevoerd door Jacob Cazemier en Bart Kerkdijk, restauratiedeskundigen, die hun bevindingen in onderhoudsrapportages hebben verwoord. Het team is aangevuld met Willem Ormel, bouwhistoricus, die zijn bevindingen van de historische paragraaf in aparte rapportages heeft samengebracht.

Waar tijdens de inventarisatie nauwelijks onderzoek naar achtergronden van de objecten is gedaan, is dit in deze fase wel gebeurd. Gegevens met betrekking tot verbouwingen zijn aangetroffen in het bouwvergunningenarchief van de voormalige gemeente Steenwijk, dat beheerd wordt door de gemeente Steenwijkerland. Ook is de Kadaster Archiefviewer geraadpleegd voor het onderzoek naar de eigendomsverhoudingen en de veranderingen van de percelen. Doordat in het nabije verleden meerdere percelen (met bebouwing) zijn samengevoegd is niet altijd duidelijk welk object op het perceel het betreft. Verder zijn diverse beeldbanken, waaronder die van de Historische Vereniging Steenwijk, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en enkele specifieke webpagina's op internationale platforms, zoals Facebook en Pinterest geraadpleegd.

Dit rapport is opgesteld naar aanleiding van de uitgevoerde onderzoeken betreffende het huis. De eerste resultaten van de in de zomer van 2021 gedane bouwhistorische inventarisatie dienen als basis voor het vervolgonderzoek dat afgelopen voorjaar plaatsvond. In het rapport is de invloed van de belendingen opgenomen voor zover die in het onderzoek betrokken zijn. De stedenbouwkundige ontwikkeling van Steenwijk is de enige overlap voor alle onderzochte objecten binnen deze opdracht. Omdat er geen samenbindende ontwikkelingsgeschiedenis van de objecten is de hiervoor genoemde stedenbouwkundige ontwikkeling opgesteld als algemeen verhaal dat in elk rapport binnen deze opdracht wordt opgenomen. Naast deze stedenbouwkundige ontwikkeling bevat dit rapport een perceel ontwikkelingsgeschiedenis, afgeleid uit de opgenomen sporen en de gegevens uit de diverse archiefonderzoeken, een beschrijving van de huidige toestand. In de samenvatting een verkorte weergave van de ontwikkelingsgeschiedenis van het huis aan de Markt met dateringskaarten. In de conclusie de waardenstelling met waarderingskaarten en verdere aanbevelingen.

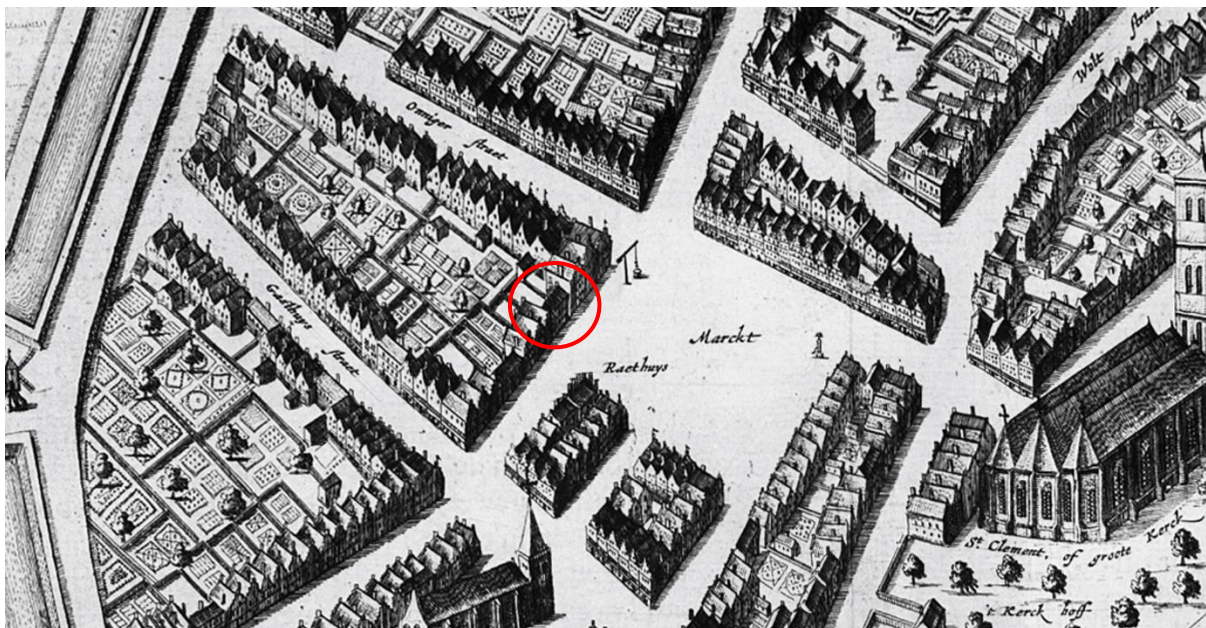
Voor de totstandkoming van dit rapport is door vele mensen hulp geboden. Mevr. H. Alberts die als projectleider van het nieuwe regionale museum voor de gemeente Steenwijkerland het project begeleidde, de medewerkers van de Historische Vereniging en het Stadsmuseum Steenwijk en de Werkgroep Archeologie Steenwijk voor hun aanvullende informatie over de geschiedenis van Steenwijk en het beeldmateriaal. Ook de collega's van Dijkoraad die met ondersteuning, raad en perceel daad klaarstonden. Allen hartelijk dank.

Zwolle , 6 januari 2023

Ing. J.W. Ormel, Bouwhistoricus BNB

2 Samenvatting

Uit 16de en 17de-eeuwse kaarten blijkt dat langs de zuidzijde van de Markt vrijwel aaneengesloten bebouwing van langshuizen en dwarshuizen aanwezig is op diepe percelen. Deze huizen blijken voor een groot gedeelte te zijn herbouwd na de stadsbrand in 1523 die een groot gedeelte van de stad verwoestte. Bouwconstructies en materialen gaan dan over het algemeen niet verder terug dan het midden van de 16de eeuw. Alleen kelders kunnen hierop een uitzondering vormen. Ook na de brand werden huizen nog met een houtskelet opgebouwd, getuige de sporen in enkele huizen aan de Markt. Dat deze sporen niet in het onderzochte huis aanwezig zijn betekent dat dit huis geheel is steen was gebouwd.

1: Uitsnede uit de kaart van Blaeu, gedateerd 1649, met centraal de Markt in Steenwijk. In de rode cirkel de locatie van het onderzochte huis.

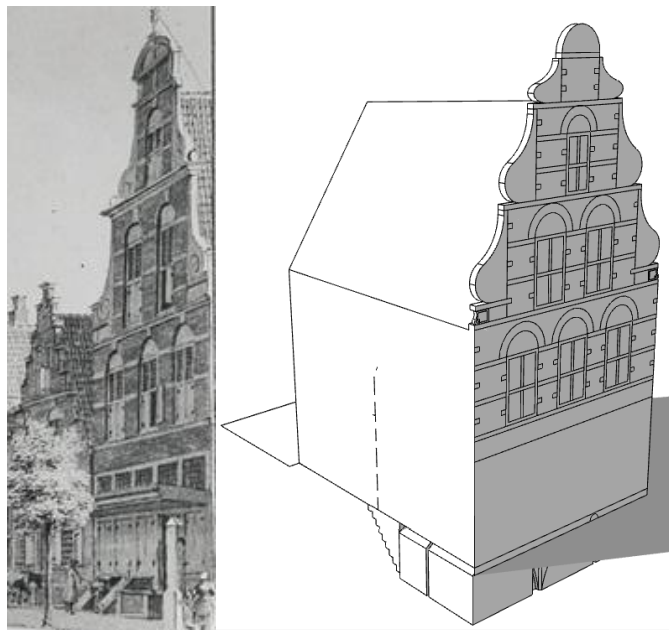
Bron: Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), nr. 203276

17de eeuw

Het huidige huis werd gebouwd in het midden van de 17de eeuw als een ondiep langshuis van twee bouwlagen hoog met een zolder onder een zadeldak. Dit huis werd gebouwd op een bestaande kelder die zich linksvoor bevindt en een daarnaast nieuw gebouwde kelder beëindigd met een kruisribgewelf. Van dit huis is het gevelmetselwerk van de voorgevel, de zijgevels en de enkelvoudige balklagen van de tweede bouwlaag en de zolder nog aanwezig.

Het gevelmetselwerk uit deze periode is herkenbaar aan de kleine bakstenen met klezoren in de koppenlagen en de uitvoering van de zandstenen ornamenten. Van de genoemde balklagen zijn de balken afwisselend in hoogte gelegd en voorzien van grote duivejagers aan de onderzijde. Van de consoles onder de balken zijn er enkele met een volledig profiel dat in het midden van de 17de eeuw gedateerd kan worden. In de balklagen zijn twee sparingen aanwezig, waarvan die rechts achter de schoorsteenmantel van twee boven elkaar gelegen stookplaatsen bezat. In de vensters van de voorgevel op de tweede bouwlaag zijn sporen aanwezig, waarmee de oorspronkelijke kruiskozijnen, zoals die op de prent van Cornelis Pronk (1744) aanwezig zijn gereconstrueerd kunnen worden.

De kelder linksvoor is waarschijnlijk een restant uit een oudere fase waarop dit huis is gebouwd. Dit kan een dwarshuis betreffen met daarachter een aanbouw, maar ook een langshuis, gecombineerd met een smal dwarshuis.

2: Uitsnede uit de prent (1744) met daarnaast de vorm van het in de 17de eeuw ontstane huis, waarin de stippellijn de achterzijde van het oorspronkelijke dwarshuis is. Onder de schaduw rechts de tweede kelderruimte. In de aanzet van de topgevel zijn de twee nu elders in de gevel geplaatste ornamenten aangegeven

3: De boven de lijst ingemetselde ornamenten, die oorspronkelijk (geroteerd) met de voluut naar buiten in de aanzet van de topgevel waren verwerkt.

Ca. 1800

Rond 1800 wordt het huis vereenvoudigd. De rijke topgevel werd tot de hoogte van de zolder afgebroken en beëindigd als lijstgevel. De daarachter aanwezige kap werd ook vervangen door een schilddak met een lagere dakhelling. De nog aanwezige houten pui op de eerste bouwlaag werd vervangen door gepleisterd gevelmetselwerk beëindigd met een kroonlijst, waarin enkelvoudige openingen werden aangebracht. Met deze ingrepen ontstond in grote lijnen de huidige vorm van het huis. Tegen de achterzijde van het huis werd een stadsboerderij gebouwd dat bereikbaar was via een brede inrit aan de Onnastraat en mogelijk via de tweede entree in de gevel aan de Markt. Meer gegevens over dit bouwwerk zijn niet bekend.

4: Foto: rond 1900 met geheel rechts het onderzochte huis. De eerste bouwlaag is voorzien van twee vensters en twee deuropeningen.
Bron foto links: Beeldbank gemeente Steenwijk, nr. 226-0063

Ca 1900

Rond 1900 werd het huis nogmaals verbouwd, waarbij centraal in de het gepleisterde metselwerk een winkelpui werd aangebracht, geflankeerd links door een deuropening en rechts een T-ruits schuifvenster. De brede centra opening werd overkluisd met een dubbele gekoppelde ijzeren latei. Daarnaast werd de constructie van het schilddak vernieuwd met A-spanten.

5; Foto rond 1925 waarop geheel rechts het huis met de centraal geplaatste winkelpui is afgebeeld.
Bron foto: Pinterest/janwesterhof/markt, nr. 50ec7e975402cc450753d25d18c48ff9

1959

Met de inrichting van het huis tot bankgebouw met bovenwoning in 1959 werd de centrale winkelpui gesplitst in twee rechthoekige openingen, waarvan in de linker een entree met zij- en bovenlichten werd aangebracht. Hiermee keerde de 19de-eeuwse indeling min of meer terug. In het vlakke fries van de beëindigende kroonlijst werd de naam "Verbruiks Coöperatie U.A." aangebracht.

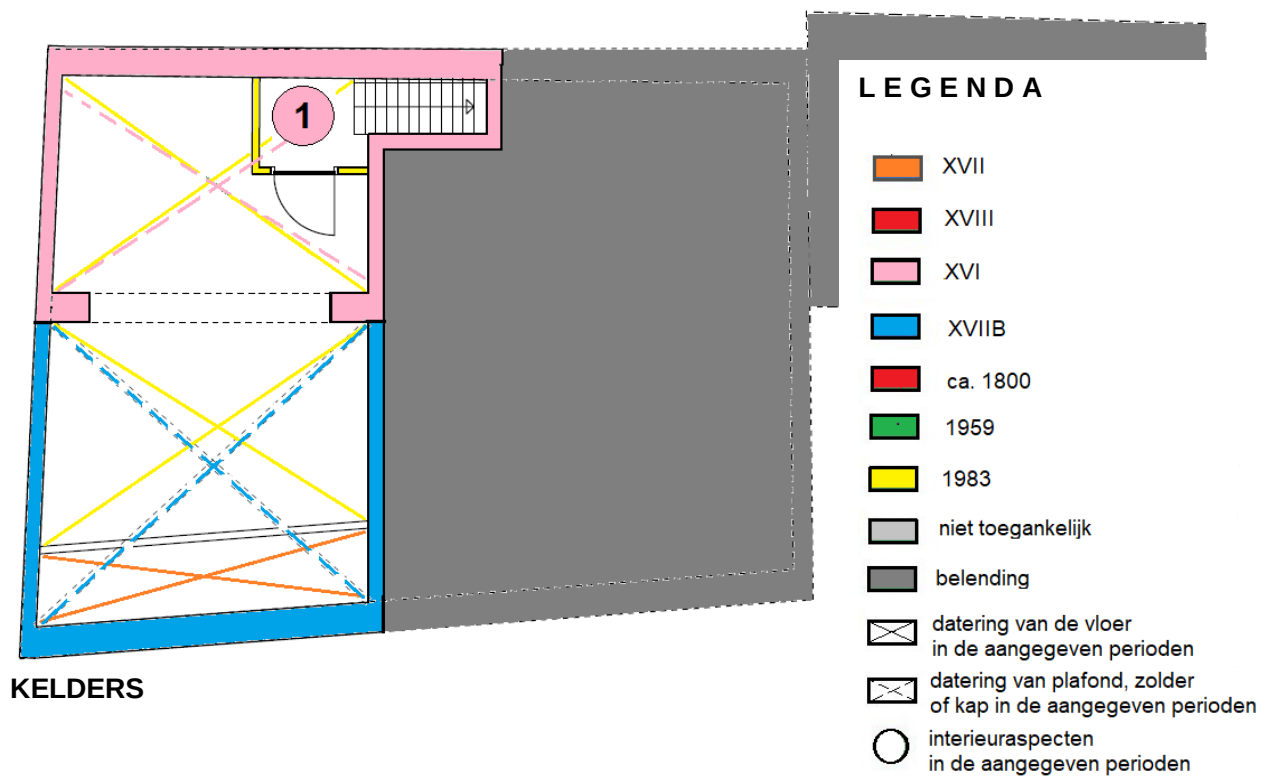
1983

In 1983 werd het huis opnieuw verbouwd. De gemeente Steenwijk had het complex aangekocht als uitbreiding van het Stadsmuseum, dat gevestigd was in de linker belending. Naast de afbraak van de bebouwing op het achtererf en de aanheling van de gevels van de belendingen werd ook de achtergevel van het huis afgebroken. De gevel werd vervangen door exemplaar met een spouwmuur, waartegen een aanbouw werd geplaatst. Verder bleven alleen de voor- en zijgevels

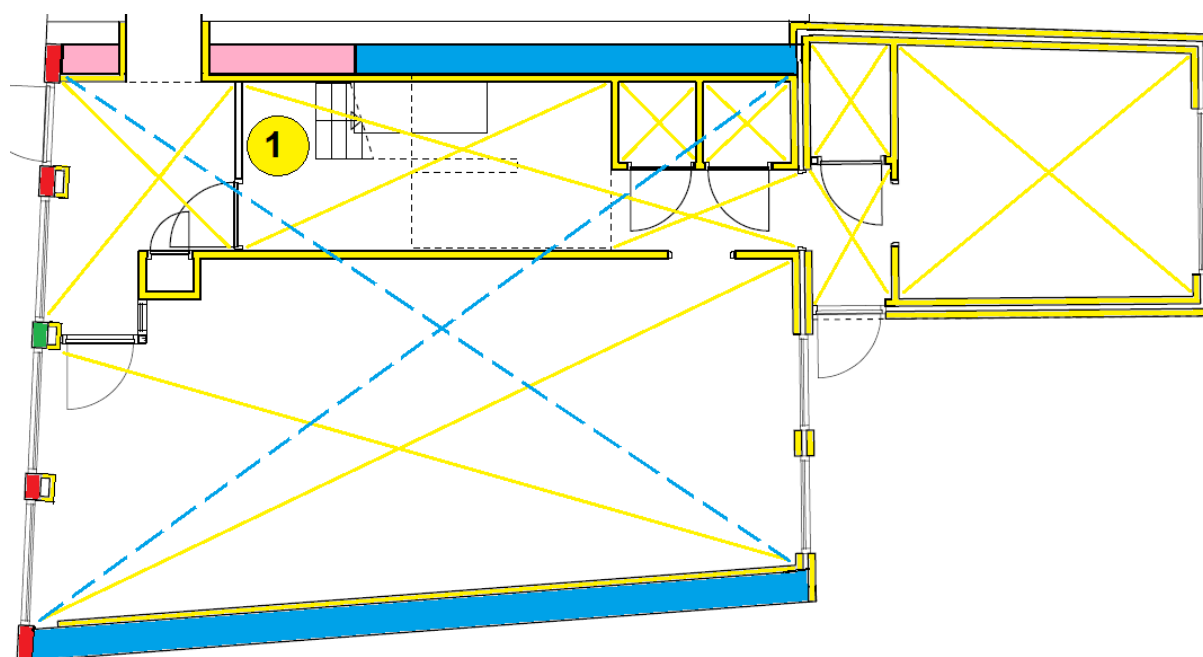
en de houten balklagen gehandhaafd. Over de balklaag van de tweede bouwlaag werd een nieuwe balklaag met beschot aangebracht. Tegen de linker zijmuur werd een trappenhuis aangebracht vanaf de eerste bouwlaag tot aan de zolder. De trap naar de kelder daaronder werd afgedekt met een luik. Aan de voorzijde werd een doorgang gemaakt naar de belending Markt 64.

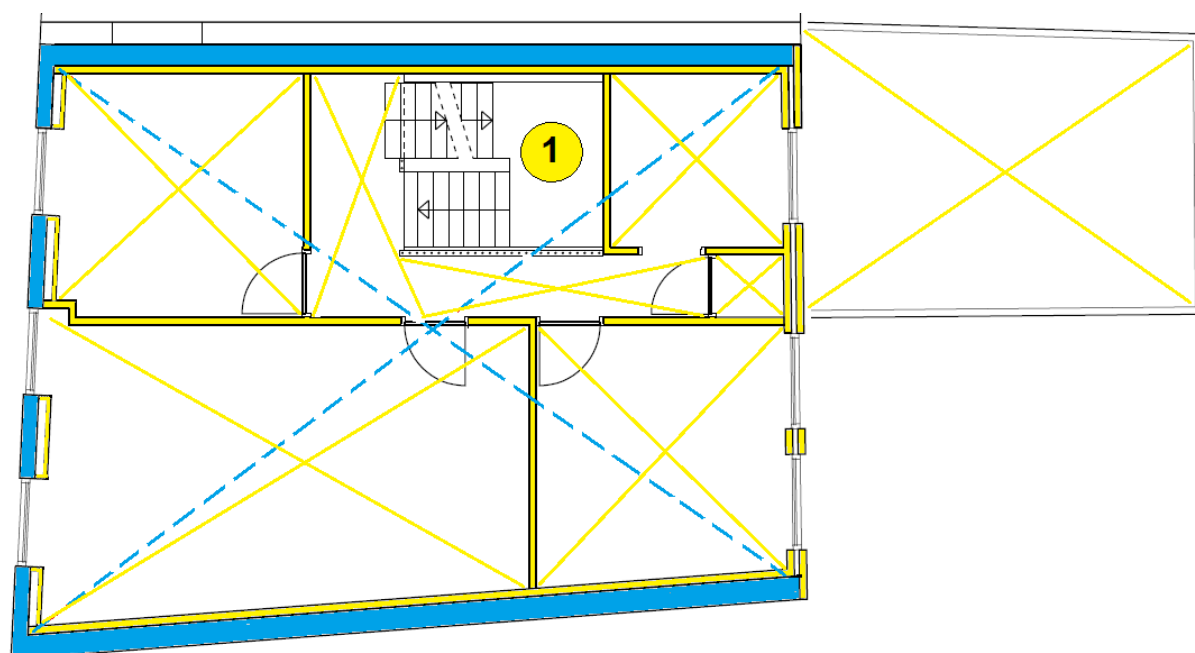
DATERINGSKAARTEN

Bron: Huls Architecten BV, werknummer 2881, blad M60.1 d.d. 27-07-2022

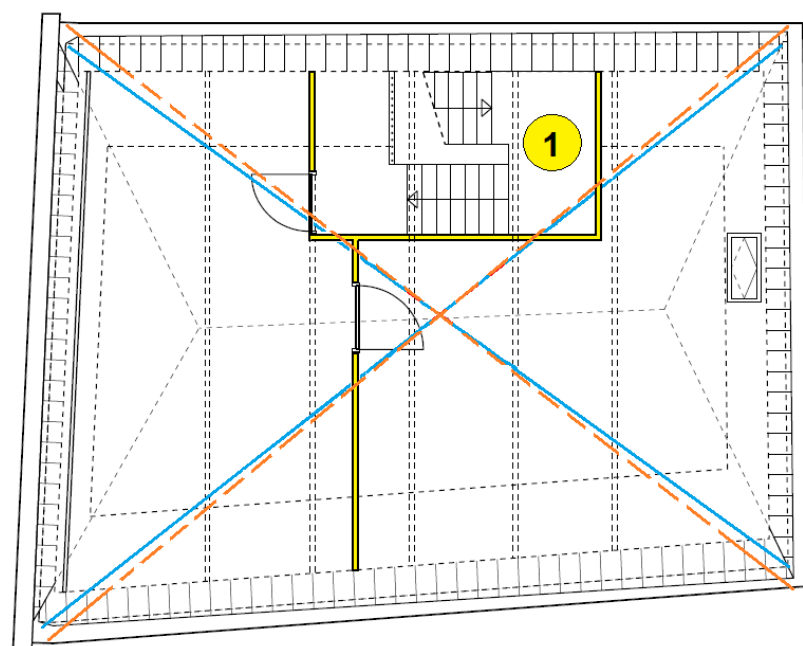

1: Trap

TWEEDE BOUWLAAG

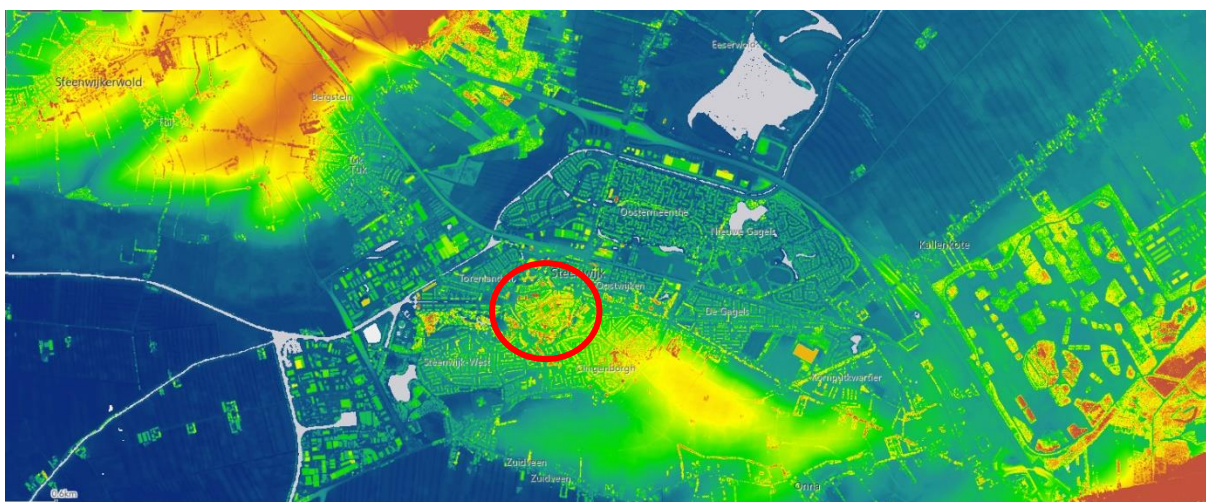

ZOLDER

3 Ontwikkelingsgeschiedenis

Natuurlijk landschap

Steenwijk is ontstaan op de noordelijke rand van een natuurlijke hoogte van dekzand die ontstaan is in de laatste ijstijd. Onder dit dekzand dat een door de wind gevormd systeem is ligt een laag keileem die in de voorlaatste ijstijd werd afgezet door het landijs dat geheel noordelijke Nederland bedekte. Nadat het landijs zich terug trok bleven de uiteinden van het keileemplateau als verhogingen in het landschap achter. Andere uiteinden van keileem laag zijn de (voormalige) eilanden Texel, Wieringen, Schokland en Urk. Dit landschap ving regenwater op dat zich verzamelde tot beken. Een van die beken de Steenwijker Aa stroomde langs de noordelijke rand dat het water vanaf de hoger gelegen gedeelten afvoerde naar het westelijker gelegen veengebied dat onder invloed van de Noordzee stond.

6: Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) van de omgeving van Steenwijk met in de cirkel Steenwijk op rand van een dekzandrug te midden van de veengebieden.

Bron https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/AHN3_DSM_Blaauw_Groen_Oranje (dynamische opmaak).

Eerste bewoning

De noordelijke helling langs de Steenwijker Aa was een uitstekende locatie voor de eerste boeren om zich te vestigen. Het riviertje bood voldoende schoon water, langs de oevers was voldoende weiland waar vee werd gehouden en iets verder weg op de wat drogere hellingen werd akkerbouw bedreven. Van deze eerste bewoners zijn sporen in de omgeving van Steenwijk aangetroffen. Ook van de oudere jagerde mensen zonder vaste woonplaats zijn sporen in de omgeving aangetroffen.

Ontwikkeling Steenwijk

Aan de voet van de noordwestelijke helling van het dekzandmassief ontstond een agrarische nederzetting. De concentrische vormen rondom de Clemenskerk op de 16de-eeuwse stadsplattegrond van Jacob van Deventer vormen een aanwijzing van de oorspronkelijke nederzetting in de nabijheid van het riviertje de Aa.

7: 16de-eeuwse kaart door Jacob van Deventer, waarop de ligging van Steenwijk zichtbaar is langs de noordelijke rand van de met dekzand afgedekte keilembult (geel). In de groene zone stroomt tussen de twee hoogten het riviertje de Aa. Aan de noordelijke rand van Steenwijk is de cirkelvormige oorsprong (rood) van de nederzetting of versterking zichtbaar.
Bron: <http://bdh-rd.bne.es/viewer.vm?id=0000015403>, p. 83.

Langs deze nederzetting ontstonden routes naar naburige nederzettingen aan de overzijde van het stroomdal van de Steenwijker Aa via de Woldstraat-Weemstraat en naar het zuiden via de Onnastraat. Op enige afstand langs deze nederzetting ontstond zelfs een handelsroute die vanuit Hindeloopen naar het oosten voerde. Deze route zou vanuit het noordwesten voeren via het tracé Gasthuislaan -Gasthuisstraat- Markt -Koningstraat-Scholestraat verder in oostelijke richting¹. Waarschijnlijk werd het oostelijke gedeelte van deze route met het aanbrengen van een middeleeuwse ommuring als onderdeel van het stadsrecht verplaatst naar de Oosterstraat. De route langs de westelijke zijde van de Markt werd als verbinding tussen beide routes het meest belangrijk en was waarschijnlijk het straatgedeelte waar de herbergen stonden. Stalhouderijen en wagenbergingen werden gesticht aan een parallel aan deze verbinding aangelegde achterstraat: de Kalverstraat. Deze ontwikkeling is zichtbaar op de door Jacob van Deventer getekende stadsplattegrond van Steenwijk die dateert uit het midden van de 16de eeuw. Bij de start van de kadastrale registratie in 1832 blijkt dit nog immer het geval.

¹: G.M. Laar, drs. H. Spreen, drs. J. Tiesnitsch, ing. J.D. van der Tuin (2009); Steenwijk, vestingstad, Een terugblik voor de toekomst; Historische Vereniging Steenwijk en Omstreken, Steenwijk, p. 53.

8: Detail van de 16de-eeuwse kaart met in de cirkel de oorspronkelijke nederzetting. Ten zuiden daarvan de Woldstraat-Weemstraat en haaks daarop de Kerkstraat-Onnastraat die de westelijke rand van de Markt vormt. Kruisend op deze as (gestippeld) de Gasthuisstraat-Markt-Koningstraat-Scholestraat en aansluitend op deze as de Oosterstraat die respectievelijk de zuidelijke en de noordelijke rand van de Markt vormen.

Na de kerstening van het gebied door missionarissen in de 8ste eeuw werd bij deze nederzetting een houten kerk gesticht. Door de kerstening kwam de nederzetting en omliggend gebied onder invloed van het bisdom Utrecht (Sticht). In de 11de eeuw kregen de bisschoppen wereldlijk gezag toegekend door de Rooms-Duitse keizer, waardoor zij als landsheer het bisdom konden besturen en militair verdedigen. Daarbij werden militaire operaties niet geschuwd om opstandige onderdanen in het gareel te krijgen, zoals de Slag bij Ane (1227) laat zien. De gunstige positie van de nederzetting Steenwijk ten opzichte van Friesland is waarschijnlijk de reden voor de bisschop om de nederzetting aan het einde van de 13de eeuw stadsrechten te verlenen en zo een militair steunpunt te verkrijgen tegen de Friezen. Tevens werd de kerk, gewijd aan Clemens, verheven tot kapittelkerk.

De gunstig gelegen stad Steenwijk gaat het economisch voor de wind tot aan het begin van de 16de eeuw. Door verschuivingen in politiek opzicht maken zowel de Gelderse hertogen als de Bourgondische aanspraak op het zelfstandige Friesland. De Friezen riepen de hulp in van Gelderse troepen tegen de Bourgondisch aanvalsdrijf. Op weg naar het noorden lag Steenwijk in de weg dat het zwaar te verduren kreeg en in 1523 werd ingenomen, geplunderd en gebrandschat.

9: Ingekleurde kaart van Joan Blaeu (1649); de onderzijde is noord.

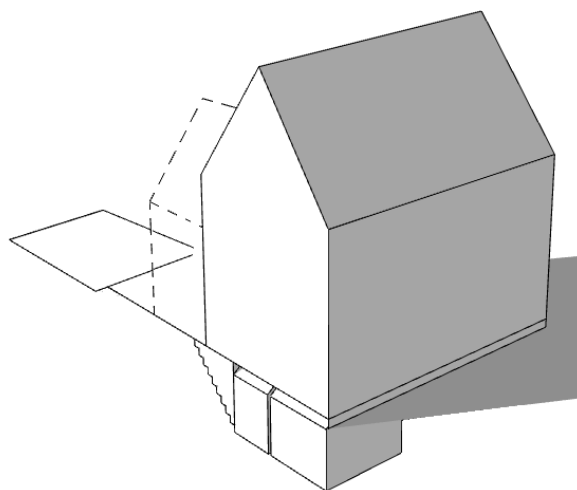
Het stratenpatroon op de 17de-eeuwse kaart is niet veranderd ten opzichte van de 16de-eeuwse. De belangrijkste verandering is de stervormige verdedigingslinie die werd aangelegd in de 17de eeuw. De vesting was gebaat bij zo weinig mogelijk doorgangen, waardoor de middeleeuwse Onnapoort werd afgesloten. Langs de straten is op de 17de-eeuwse kaart aaneengesloten bebouwing aanwezig met een open binnenterrein dat is ingericht met (sier)tuinen. Het stratenpatroon vormt bouwblokken, waarlangs bebouwing werd geplaatst. In de na 1523 herbouwde stad was deze bebouwing waarschijnlijk nog niet aansluitend; de kaart laat gaten in de gevelwanden zien. De bebouwing raakte door de verdichting gesloten. Waarschijnlijk werd de oostelijke zijde in de Onnastraat vanwege de vanaf de Markt aanwezige diepe percelen de kleine bebouwing van zijerven voorzien. Deze ontwikkeling kan zich nog verder uitbreiden op de aanwezige achtererven. Gezien de vrij open achter terreinen zou dit mogelijk wijzen op een mogelijke stagnatie in de groei van het inwonertal in de 17de eeuw.

Van de bebouwing langs belangrijke straten en pleinen wordt aangenomen dat het beeld nauwkeuriger is dan van de straten daar omheen. Aan de Markt werden de huizen apart ingetekend als langshuis of als dwarshuis. Het aantal huizen komt niet overeen met het huidige aantal en is mogelijk een gevolg van samenvoegingen van huizen. Vanaf de aansluiting met de Onnastraat werden langs de zuidelijke zijde van de Markt drie langshuizen gevolgd door één dwarshuis en drie langshuizen ingetekend. Uitgaande van het feit dat de eerste drie huizen vanaf de Onnastraat gerekend overeenkomen de eerste drie huizen aan de Markt zou het aansluitend

dwarshuis de voorganger van het huis Markt 60 moeten zijn. De volgende drie langshuizen komen niet overeen met het huidige beeld van de huizen Markt 64 en 66 samen één vrijstaand gebouw vormen, geflankeerd door smalle stegen. Mogelijk behoort het rechter huis bij de rechter belending, waarmee dit een combinatie van een langshuis met een dwarshuis zou kunnen zijn. Op de Kadastrale Minuut (1811-1832) blijkt de omwalling van Steenwijk nog geheel aanwezig en blijken ook de binnenterreinen nog vrijwel onbebouwd te zijn. Op de samengevoegde percelen achter de bebouwing aan de Markt werd een dwars geplaatst volume aanwezig dat doorloopt achter het perceel van Markt 66. Dit volume dat een stadsboerderij blijkt te zijn was bereikbaar via het zij-erf tussen Onnastraat 3 en 7. Al na de Franse tijd kwam het besef dat de vestingen overbodig waren geworden door de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het onderhoud aan deze structuren was kostbaar, maar konden alleen met toestemming van het Ministerie van Oorlog worden gesloopt. Nadat eerst alleen de poorten waren gesloopt volgde in 1870 het eerste gedeelte van de omwalling voor de Van der Kornputsingel en de uitbreidingen aan de westelijke zijde van de stad. Nadat de Vestingwet in 1874 werd aangenomen was deze toestemming niet meer nodig en kon Steenwijk ten behoeve van de infrastructuur en uitbreiding van de stad vrijelijke gedeelten van de wal slechten. De zuidelijke helft bleef intact, waarbij alleen ter hoogte van de Onnastraat een bres in de omwalling werd geslagen. Vanaf 2000 werden deze restanten gerenoveerd en op hoogte gebracht.

Bouw Markt 60

Waarschijnlijk stond er in het midden van de 16de eeuw op de plaats van het onderzochte huis bebouwing. Dit huis was waarschijnlijk net herbouwd nadat in 1523 de Geldersen de stad hadden geplunderd en in brand gestoken. Dit 16de-eeuwse huis had waarschijnlijk de vorm van een dwarshuis gecombineerd met een langshuis. Deze toestand is op de 17de-eeuwse kaart afleesbaar. Waarschijnlijk behoorde bij dit huis de linker kelder die is beëindigd met een segmentboogvormig tongewelf. Deze kelder bezit behalve een toegang vanuit het huis ook een toegang vanaf de Markt. Dat deze kelder zowel de toegang tot het huis met een gemetselde trap als de dichtgezette toegang naar de Markt in zich had, maakt een datering in de 16de eeuw aannemelijk. De aanwezigheid van twee kaarsnissen in de achterwand naast de gemetselde trap bevestigen deze ouderdom. Dat deze kelder een toegang vanaf de Markt bezit wijst op het gebruik voor handelsdoeleinden. De positie van de kelder onder het huis is een aanwijzing dat de kelder en het oorspronkelijke huis in dezelfde bouwphase zijn gebouwd of dat de kelder uit een oudere bouwphase dateerde.

10: Waarschijnlijke verschijningsvorm van het onderzochte huis in de 16de eeuw.

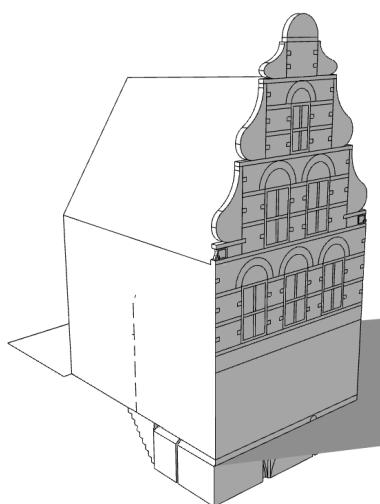

11: De linker kelder. Op de linker foto een aanzicht van de voorwand, waarin de dichtgezette opening aanwezig is. Op de prent (1744) het kelderluik op de straat zichtbaar. Rechts een kaarsnis in de achterwand van deze kelderruimte.

Gezien de vorm van de ruimte zou deze kelder na de stadsbrand in 1523 zijn gebouwd en zou dus te dateren zijn in het midden van de 16de eeuw. De mogelijke vorm van het eerste 16de-eeuwse huis is waarschijnlijk te herleiden uit de aanwezige sporen van de gevel in de osendrop. De osendrop is een aanwijzing voor de bouw van langshuizen met een houtskelet dat iet in dit huis is aangetroffen, maar wel in belendende gebouwen als onderdeel van de constructie of als hergebruikt element. Vanuit dat oogpunt zou het één van de eerste volledige stenen huizen in de stad zijn met waarschijnlijk een belangrijke functie.

17de eeuw

Het waarschijnlijk uit de 16de eeuw daterende huis werd waarschijnlijk in de tweede helft van de 17de eeuw vergroot tot een ondiep langshuis. Het huis werd in plattegrond ruim twee keer zo groot. Behalve de vergroting van de kelderruimte langs de voorgevel werd het huis twee bouwlagen hoog met een zolder dat beëindigd werd met een zadeldak.

12: Links de vorm van het in de 17de eeuw ontstane huis en rechts het interieur van de rechter kelder met het kruisribgewelf.

Naast de reeds bestaande kelder werd een nieuwe ruimte gebouwd die werd beëindigd met een spitsboogvormig kruisribgewelf. Door de aangetroffen bakstenen in de gewelfribben met een dikte van dikte van tot 5,5 cm kan deze ruimte geen middeleeuwse aanleg bezitten; hergebruik

van het materiaal behoort wel tot de mogelijkheden. Omdat de kelder wel onder voorgevel is geplaatst is een bouw gelijktijdig met deze voorgevel zeer legitiem. De bijzondere gewelfvorm geeft de bijzondere positie van het huis aan.

In het diepe huis werden ten behoeve van de tweede bouwlaag en de zolder identieke enkelvoudige balklagen gelegd, evenwijdig aan de voorgevel. De afwisselende balkhoogten verschillen per vloer. Ook de twee ravelingen in de balklagen zijn identiek. De eerste rechtsachter ten behoeve van een stookplaats en de tweede verder naar voren aan de linkerzijde die mogelijk een trapsparing betreft. De plaats van deze ravelingen zou kunnen betekenen dat de achtergevel van het oudere casco in het vergrote huis was opgenomen. Deze balklagen onder de vloeren van de tweede bouwlaag en zolder zijn nog vrijwel geheel aanwezig.

13: Aanzicht van de zuidoostelijke hoek van de Markt in 1744 door Cornelis Pronk. Geheel rechts zijn de huizen Markt 60 en 64 afgebeeld.

Bron: RKD, nr. 0000194926.

De voorgevel van het huis was geplaatst op een volledige houten onderpui, zoals de 18de-eeuwse prent aangeeft. Daarboven zijn op de tweede bouwlaag drie vensteropeningen met kruisvensters aangegeven, waarvan de gevelopeningen en omrandingen van vensters uit deze bouwperiode nog grotendeels aanwezig zijn. In de geschilderde oppervlakken zijn dichtgezette pengaten en aanzetten van dorpels en stijlen zichtbaar, waarmee de oorspronkelijk aanwezige kruiskozijnen kunnen worden gereconstrueerd.

14: Schuifvenster in de voorgevel. Links een overzicht; in de bovendorpel is de afruk van een pengat zichtbaar. In het midden het bovenlicht met duivejager-profilering. Rechts de wisseldorpel met in de stijl de afdruk van de oorspronkelijke tussendorpel.

Ca. 1800

Waarschijnlijk werd rond 1800 het huis verbouwd. De meest in het oog springende verandering is het aftoppen van de voorgevel tot een lijstgevel. Daarbij werden enkele hoger geplaatste ornamenten lager herplaatst. Waarschijnlijk werd ook de hoogte van de kap aangepast. De aanwezige pui op de eerste bouwlaag werd vervangen door een gemetselde en gepleisterde gevel, waarin rechthoekige venster- en deuropeningen werden uitgespaard. Hiermee ontstond min of meer het huidige beeld van de voorgevel. Op de tweede bouwlaag werden de kruisvensters vergroot en aangepast tot schuifvensters.

15: Uitsnede uit de Kadastrale Minuut (1811-1832), waarop in paars de bebouwing op het perceel van Markt 60 is aangegeven en in rood de overgebleven bebouwing op dat perceel.

Bron kaart: Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), nr. MIN04047E01.

Door wisselingen van eigendommen van percelen voordat de kadastrale registratie zijn intrede deed werden de lange diepe percelen aan de Markt verkort ten gunste van de percelen aan de Onnastraat en de Molenstraat. Deze gewijzigde perceelsindeling met de aanwezige bebouwing is op de Kadastrale Minuut (1811-1832) zichtbaar. Achter het onderzochte huis blijkt zich een tweede volume te bevinden dat de functie van stadsboerderij zou hebben. Van deze bebouwing zijn de daken nog net zichtbaar op een foto die vanuit de toren van de Clemenskerk gemaakt is.

16: Foto daterend uit het midden van de 20ste eeuw. In het midden aan de bovenrand de zuidelijke gevelwand van de Markt, waarin centraal nummer 60 herkenbaar is. Achter het schilddak van dit huis zijn nog twee schilddakdakvormen zichtbaar.
Bron: Foto van foto in het Stadsmuseum.

Uit mondelinge informatie blijkt dat in deze stadsboerderij een kelder of kelders aanwezig waren. De positie daarvan blijft echter onduidelijk. De meest aannemelijke plek zou het gedeelte van het perceel betreffen dat aansluit tegen de achtergevel van het huis Markt 60.

Ca 1900

17: Winkelpui in de voorgevel. Links de situatie rond 1925 met in de voorgevel van het huis de winkelpui, waarvan de bovendorpel nog aanwezig is. Rechts de betreffende bovendorpel waarvan de versieringen ter plaatse van de aansluiting van de deurstijl zijn onderbroken; bij de aansluiting van de huidige stijlen loopt het dorpelprofiel door

Rond 1900 werd het huis opnieuw verbouwd, waarbij de kapconstructie werd vernieuwd met vijf A-spanten en hoekkeperbalken, waarover gordingen werden aangebracht en een verticaal beschoot. Deze constructie is nog geheel aanwezig. Centraal in het gepleisterde gedeelte van de voorgevel werd een winkelpui aangebracht, waarvan de randstijlen en de bovendorpel en de overkluizende gekoppelde ijzeren latei nog aanwezig zijn. Ook de aanwezige vensteromrandingen met biljoenen en kapellen en gestoken vormen zijn zichtbaar.

1959

Met de inrichting van het huis tot bankgebouw met bovenwoning in 1959 werd de centrale winkelpui gesplitst in twee rechthoekige openingen, waarmee de indeling terugkeerde, zoals deze aan het begin van de 19de eeuw ontstond. De linker van de twee openingen werd voorzien een entreedeur met zij- en bovenlichten. In het vlakke fries van de beëindigende kroonlijst werd de naam “Coöperatie “Vooruitgang” U.A.” aangebracht.

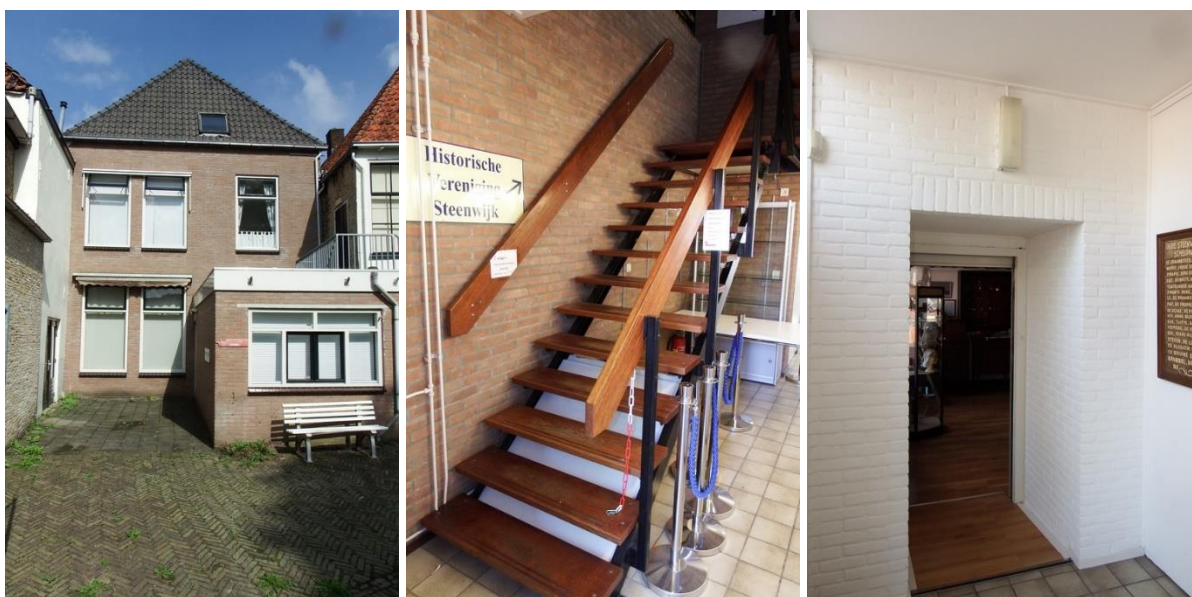

18: Voorgevel van het huis dat in gebruik was als bankgebouw in 1963.

Bron Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), nr. 078249.

1983

In 1983 werd het huis opnieuw verbouwd. De gemeente Steenwijk had het complex aangekocht als uitbreiding van het Stadsmuseum, dat gevestigd was in de linker belending. De afbraak van de bebouwing op het achtererf betekende de aanheling van de gevels van de belendingen. Restanten van deze verdwenen bebouwing zijn waarschijnlijk te vinden in het uitgebouwde gedeelte in halfsteens verband en het gepleisterde gedeelte van deze zijgevel van Markt 56, en onder de bestrating. De achtergevel van het huis werd vervangen door een spouwmuur, waartegen een aanbouw werd geplaatst. Verder bleven alleen de voor- en zijgevels en de houten balklagen gehandhaafd. Over de balklaag van de tweede bouwlaag werd een nieuwe balklaag met beschot aangebracht. Tegen de linker zijmuur werd een trappenhuis aangebracht vanaf de eerste bouwlaag tot aan de zolder dat de 17de-eeuwse balklagen doorbrak. De trap naar de kelder daaronder werd afgedekt met een luik. Aan de voorzijde werd een doorgang gemaakt naar de belending Markt 64.

19: Vernieuwing van het huis in 1983. Links de achtergevel met aanbouw, in het midden het trappenhuis tegen de zijmuur in schoon metselwerk en rechts de doorgang naar huisnummer 64, ook uitgevoerd in schoon metselwerk dat is wit geschilderd.

4 Beschrijvingen

Ligging en volume

Het huis staat centraal in de zuidelijke gevelwand van de Markt die aansluitende bebouwing kent. Het huis op een vierhoekige plattegrond is twee bouwlagen hoog met een zolder onder een schilddak, waarvan de nok haaks staat op de Markt. Tegen de achterzijde is een bouwlaag hoge aanbouw geplaatst die is beëindigd met een plat dak.

Gevels

Door de aaneengesloten bebouwing zijn alleen de voor- en de achtergevel volledig zichtbaar. Tussen het onderzochte huis en de linker belending blijkt zich nog een zeer smalle gang te bevinden die ca. 40 cm breed is, waardoor enige gegevens van de linker zijgevel kunnen worden opgenomen.

Voorgevel

Deze aan de Markt staande gevel is opgebouwd uit twee gedeelten die beide beëindigd zijn met een geprofileerde lijst. Het onderste gedeelte van af de bestrating tot aan de eerste lijst is gepleisterd. In dit pleisterwerk is een plint beëindigd met een waterlijst herkenbaar als basement van het gedeelte tot aan de kroonlijst dat voorzien is van schijnvoegen. In dit gevelgedeelte zijn vier openingen aanwezig. De linker opening is de meest smalle en is uitgevoerd als deuopening met een bovenlicht. De overige drie openingen zijn even breed en zijn geplaatst op de afsluitende waterlijst van het plint. In de waterlijst zijn onder de opening naast de deuopening drie naden zichtbaar die waarschijnlijk veranderingen aangeven van deze opening. In de openingen zijn houten vensters geplaatst waarvan de bovendorpel en de stijl gedeeltelijk zijn voorzien van afschuiningen met kapellen, een detaillering die dateert uit de periode rond 1900. De dagkanten lijken redelijk gaaf. Die van de deuopening bezit onderbrekingen ter hoogte van de tussendorpel en de waterlijst. De afschuiningen van het venster in de rechter opening bevinden zich alleen rond het bovenlicht. Van de middelste twee komen de stijlprofielen overeen met die van het rechter venster. De afschuiningen in de dorpel geven een indeling aan van een deuopening met een zeer breed zijlicht, waarbij de middelste muurdam niet aanwezig was. Deze pui-indeling correspondeert met de linker naad in de waterlijst van het plint en met de aangetroffen latei boven het systeemplafond. Deze latei is samengesteld uit gemeniede ijzeren -profielen, waarvan in het binnenste U-profiel de koppelingen zichtbaar zijn met bouten en moeren met een niet zichtbaar buitenprofiel.

20: Voorgevel aan de Markt met links een overzicht en rechts de onderbreking van de profilering in de bovendorpel die wijst op een andere indeling van de twee vensteropeningen.

Het bovenste gedeelte van de gevel is tot aan beëindigende lijst gemetseld in kruisverband van bakstenen met een formaat van 17,5-18,5 x 9 x 3,8-4 cm. In de beëindigende lijst bevindt zich de bakgoot. Het voegwerk is platvol uitgevoerd met een daggestreep in de lint voeg in een mortel op kalkbasis. Het metselwerk bezit langs de dagkanten en de randen van het metselwerk klezoren in de koppenlagen. In dit gevelgedeelte bevinden zich drie speklagen, waarvan de bovenste correspondeert met de bovenzijde van de rechthoekige openingen. Ook zijn langs de dagkanten tussen de speklagen blokken ingemetseld.

21: Schuifvenster in de voorgevel. Links een overzicht; in de bovendorpel is de afruk van een pengat zichtbaar. In het midden het bovenlicht met duivejager-profilering. Rechts de wisseldorpel met in de stijl de afdruk van de oorspronkelijke tussendorpel.

Op de uiteinden van de onderste lijst zijn rechthoekige tableaux met een voluut aanwezige die gezien de onregelmatigheid van het metselwerk later zijn ingebracht. Zij komen volgens de prent van Pronk (1744) waarschijnlijk uit de oorspronkelijke topgevel, waarvan de aanzet zich waarschijnlijk onder de bovenste gevelbrede lijst bevindt. De gemetselde vlakken zijn voorzien van een rode verflaag, terwijl de natuurstenen en gepleisterde elementen wit zijn geschilderd. In dit gevelgedeelte zijn drie rechthoekige openingen aanwezig die zijn beëindigd met een rondboogvormige anderhalf steens hoge rollaag, waarin drie natuurstenen blokken zijn verwerkt. In de boogtrommel is een natuurstenen ornament verwerkt. In de openingen waarvan de onderzijde niet correspondeert met de onderste speklag zijn rechthoekige 3-ruits schuifvensters aangebracht. De profilering van de bovenlichten, waarin glas in lood met gekleurd en gefigureerd glas in een rechthoekig patroon is aangebracht bezitten een randprofilering die te dateren valt in het einde van de 18de eeuw terwijl de schuivende onderramen een eenvoudige midden 20ste-eeuwse afschuining bezitten. De stijlen van deze vensters zijn met liplassen verlengd. In de dagkanten van deze vensters zijn onder de wisseldorpel rechthoekige vlakken in het schilderwerk aanwezig. Ook lijkt in de onderzijde van de bovendorpel een gevuld pengat aanwezig te zijn. Uit deze sporen is een kruisvenster te reconstrueren zoals die op de prent van Pronk (1744) is afgebeeld. De plaatsing van belegstukken tegen het stijlvlak van het kozijn versterkt het beeld van een 17de-eeuws kozijn dat aan de binnenzijde profileringen bezat. Uit deze oorspronkelijke kruisvensters werden de tussendorpels en -stijlen verwijderd en werd de borstwering verlaagd tot het huidige niveau en voorzien van een schuifvensterprofiel. Mogelijk is daarbij de verflaag aangebracht om onregelmatigheden in het metselwerk te maskeren. De onregelmatigheid kon ook al voortkomen uit het gebruik van de baksteen, waarin zowel rode als gele exemplaren werden gebruikt. Het aanwezige bovenlicht van de schuiframen is aan de binnenzijde voorzien

van een klein duivejagerprofiel dat op een datering aan het begin van de 19de eeuw wijst. De schuivende onderramen bezitten een eenvoudige afschuining die wijst op een datering en waarschijnlijke vervanging in het midden van de 20ste eeuw. Het boven de lijst aanwezige dakvlak is belegd met gesmoorde Opnieuw Verbeterde Hollandse (OVH) pannen.

Linker zijgevel

Geheel gemetselde gevel in een onregelmatig verband van diverse soorten bakstenen, waaronder een formaat van ca. 24 x ... x 5 cm en IJsselsteentjes. In dit gevelmetselwerk is het halfsteens metselwerk zichtbaar van de doorgang die de verbinding met het belendende pand vormt. Het boven de dakvoet van de linker belending uitstekende gedeelte van deze gevel tot aan de dakvoet is bekleed met vezelcementplaten. Het dakvlak is belegde met rode oude holle pannen.

De linker zijgevel van de aanbouw is gemetseld in halfsteens verband vanaf de bestrating tot aan het boeiboord in bleke bakstenen met een formaat van 21 5 x 10,5 x 5 cm en een 10-lagenmaat van 64 cm. Het voegwerk is platvol geborsteld en uitgevoerd in cementmortel; de gevel bezit geen plint. De gevel van de aanbouw is beëindigd met een boeiboord van multiplex die is afgedekt met een aluminium daktrim. In de gevel zijn geen openingen aanwezig.

Achtergevel

Geheel gemetselde gevel in halfsteens verband vanaf de bestrating tot aan de dakvoet in bleke bakstenen met een formaat van 21 5 x 10,5 x 5 cm en een 10-lagenmaat van 64 cm. Het voegwerk is platvol geborsteld en uitgevoerd in cementmortel; de gevel bezit geen plint. In de gevel zijn vijf rechthoekige openingen aanwezig die zijn beëindigd met een steens hoge rollaag. In de openingen zijn 2-lichts vensters geplaatst, gescheiden door een tussendorpel op geglazuurde raamdorpelstenen. In de bovenlichten zijn uitzetramen geplaatst. Het boven de gemetselde gevel aanwezige dakvlak is belegd met gesmoorde Opnieuw Verbeterde Hollandse (OVH) pannen. De achtergevel van de aanbouw is op dezelfde wijze opgebouwd als de achtergevel van het huis waartegen het is aangebouwd. Deze gevel is beëindigd met een boeiboord van multiplex die is afgedekt met een aluminium daktrim. In deze achtergevel is één opening aanwezig die is beëindigd met een prefab betonlatei met zichtbare opleggingen. In de opening is een meerlichts venster geplaatst op geglazuurde raamdorpelstenen. Centraal in dit venster zijn twee enkelruits ramen geplaatst.

22: aanzicht achtergevel.

Rechter zijgevel

Deze geheel gemetselde gevel is door de aansluitende rechte belending niet zichtbaar. Waarschijnlijk zijn de (afgewerkte) linker zijmuren in de kelderruimte, bouwlagen en zolder tot aan de doorgaande naad in het huis Markt 56 aan te wijzen als oorspronkelijke rechter zijgevel van het onderzochte huis. In de kelder is een baksteenformaat aangetroffen van 19,5-20 x 9 x 3,5-4 cm en een 10-lagenmaat van 47 cm dat (behalve de lengtemaat) overeenkomt met het gemeten baksteenformaat in de voorgevel. De uitvoering met de klezoren in de koppenlagen versterkt deze verwantschap. Het dakvlak is belegd met rode oude holle pannen.

De rechter zijgevel van de aanbouw is gemetseld in halfsteens verband vanaf de bestrating tot aan het boeiboord in bleke bakstenen met een formaat van 21 5 x 10,5 x 5 cm en een 10-lagenmaat van 64 cm. Het voegwerk is platvol geborsteld en uitgevoerd in cementmortel; de gevel bezit geen plint. De gevel van de aanbouw is beëindigd met een boeiboord van multiplex die is afgedekt met een aluminium daktrim. In de gevel is één opening aanwezig die is beëindigd met een prefab betonlatei met zichtbare opleggingen. In de opening is een enkelvoudig deurkozijn geplaatst op hardstenen onderdorpel met neuten. In de opening is een enkelruits glasdeur met stapeldorpel afgehangen.

Binnenruimte

Kelder

De kelderruimte is bereikbaar via een gemetselde trap onder het vloerluik in de traphal van de eerste bouwlaag. Deze kelderruimte is een samenstelling van twee ruimten met elk een eigen beëindiging. Beide ruimten zijn geheel afgewerkt, waardoor nauwelijks baksteenmateriaal of andere sporen zichtbaar zijn. De via de gemetselde trap bereikbare linker ruimte is beëindigd met een segmentboogvormig tongewelf. In de voorwand van de rechter ruimte is een ondiepe nis aanwezig die mogelijk fungeerde als toegang vanaf de straat. Op de 18de-eeuws prent is onder het meest linker venster in de gevel een kelderluik aangegeven die de functie als keldertoegang op deze locatie bevestigde. In de achterwand van deze kelder zijn net boven de vloer twee nissen met een kepervormige beëindiging zichtbaar die doen denken aan kaarsnissen. Door de beschadiging van het pleisterwerk zijn naast de nissen bakstenen met een dikte van 4,5-5 cm op te nemen. De dikte alleen geeft te weinig basis om deze kelder te dateren. In deze ruimte is een portaal afgescheiden dat de ruimte afsluit van de gemetselde trap onder het luik. De wanddikte en het aanwezige binnendeurkozijn wijzen op een datering in het midden van de 20ste eeuw.

23: Links de voorzijde van de linker kelderruimte met de dichtgezette opening. Rechts de twee kaarsnissen in de achterwand.

De linker ruimte sluit met een spitsboogvormige doorgang aan op de rechter ruimte die is gebouwd op een vierkante plattegrond. De ruimte is beëindigd met een kruisribgewelf, waarvan de aanzet zich op de vloer bevindt. Op enkele plaatsen is het pleisterwerk op de ribben

beschadigd waardoor bakstenen met een dikte van 5,5 cm zichtbaar zijn. De dikte alleen geeft te weinig basis om deze kelder te dateren. Omdat de voorgevel op de kelder is gebouwd en de onder de balklagen aangetroffen consoles in het midden van de 17de eeuw zijn te dateren, moet deze kelder uit dezelfde bouwfase dateren. De geheel afwijkende beëindiging van de linker ruimte wijst op een aanleg in een andere bouwphase. Dit wordt versterkt door het feit dat deze ruimte beide toegangen bezit. Langs de rechter wand van de rechter ruimte is een bak gemetseld, waarvan de wanden zijn bekleed met geglazuurde estrikken. De afwerking met een pleisterlaag op cementbasis en de totale dikte van 16 cm van de vrije wand van de bak wijst op een samenstelling in halfsteens verband de met bakstenen van ongeveer 10 cm dik en dateert als geheel waarschijnlijk uit de periode rond 1900.

24: Links de met een kruisribgewelf overwelfde rechter kelderruimte. Rechts de tegen de linker zijwand aanwezige pekelbak, die bekleed is met geglazuurde estrikken.

Eerste bouwlaag

Deze bouwlaag is ingedeeld met een dragende tussenmuur in een gangzone en een breed niet ingedeeld vertrek. In de gangzone bevinden zich achtereenvolgens een entree, traphal en een portaal met de achter-entree bevinden. Achter dit portaal bevindt zich nog een vertrek. In het portaal is behalve twee toiletten een bergruimte aanwezig. De vloer van de gangzone is geheel voorzien van geel genuanceerde geglazuurde vloertegels met een afmeting van 20 x 20 cm in tegelverband en platvol gevoegd met cementmortel. De wanden zijn uitgevoerd in schoon metselwerk van bakstenen met een afmeting van 21,5 x 10,5 x 5 cm en een 10 lagenmaat van 64 cm. Dit metselwerk is wit geschilderd, behalve in de traphal. De traphal is afgescheiden van de entree met een plafondhoge pui, bestaande uit een deuropening met drie zijlichten en vier bovenlichten. De wit geschilderde pui is voorzien van enkelglas dat met glaslatten in de pui is gezet. In deze traphal is ter hoogte van de tweede bouwlaag een versnijding aanwezig die is beëindigd met een halfsteens hoge rollaag. In deze ruimte is een stalen bordestrap geplaatst die de bovenliggende bouwlaag en de zolder bereikbaar maakt. De trappen met bordessen zijn samengesteld uit trapbomen en bordesdragers uit stalen profielen UNP120, waarop gelakte in merbau uitgevoerde treden en delen zijn aangebracht. De tredevlakken zijn geplaatst op stalen T-profielen met een afmeting van 5 x 5 cm die op de bovenzijde van de bomen zijn gelast. Op de buitenzijde van de bomen zijn met afstand-houders stalen kokerprofielen met een doorsnede van 4 x 5 cm aangebracht, waartegen aan de binnenzijde een leuningprofiel, uitgevoerd in gelakt meranti, met een dikte van

25: Traphal gezien naar de achtergevel.

5 cm is geplaatst. In de zijmuur naast de trap is een safe ingemetseld. Onder de trap is een fors vloerluik aanwezig waaronder zich de gemetselde trap naar de kelders bevindt.

Van het brede niet ingedeelde vertrek en het vertrek achter het portaal zijn de vloeren voorzien van strokenparket en de wanden zijn gestuct tot aan het plafond. Het brede niet ingedeelde vertrek is de enige ruimte die voorzien is van een systeemplafond op zichtbare profielen in een raster van 60 x 60 cm. Dit verlaagde plafond sluit tegen de voor- en achtergevel aan met een verdiept koof. In de overige vertrekken is een gipsplatenplafond aangebracht.

26: Op de linker foto de gepleisterde zijmuur met een versnijding, waartegen en op modern metselwerk in halfsteens verband is aangebracht. In het midden de hoofdrameelbalk met duivejager, waarin de rameelbalk is opgelegd; de balken zijn aan deze zijde beroet. Rechts de rameelbalk met duivejager en de staartbalk met omlopende duivejager.

Boven het systeemplafond is een enkelvoudige balklaag zichtbaar, die opgelegd is op halfsteens dik metselwerk. Naast deze balken zijn vurenhouten balken met een moderne afmeting geplaatst die een nieuw vloerbeschot van smalle delen ondersteunen. Tussen de balken die aan de onderzijde zijn voorzien van grote duivejagerprofielen, zijn terug liggende gepleisterde vlakken zichtbaar die doorlopen tot aan de bovenzijde van de balken en waarop opnieuw metselwerk in halfsteens verband zichtbaar is. Dit metselwerk is voor de oude afwerkingen gemetseld tot aan de onderzijde van de balken, waarna op de versnijding net onder het vloer beschot is verder gemetseld tot aan de volgende balklaag. De balkopleggingen waren waarschijnlijk geheel opgelegd op consoles. In de balken zonder consoles is aan de onderzijde een uitgekeept vlak zichtbaar, waarin de bovenzijde van de console aanwezig was. De balklaag waarvan de balken een breedte bezitten van 16-17 cm bezitten een afwisselende hoogte van 25 of 29,5cm, die de indruk wekt van een alternerende balklaag. Deze uit grenenhout samengestelde balklaag is volledig geschilderd in verschillende kleuren, die een vertrekindeling aangeven. De achtergebleven mortelrestanten op de balken vormen een aanvulling op die vertrekindeling. In deze balklaag zijn twee ravelingen aanwezig, waarvan die rechts achter werd gebruikt als rookkanaal. De raveling midden in de balklaag zou mogelijk als trapparring hebben gefungeerd.

27: De midden in de balklaag aanwezige rameelbalk tussen twee smalle balkvakken.

Tweede bouwlaag

Deze bouwlaag is ingedeeld met een tussenwand in een gangzone en twee brede achter elkaar aanwezige vertrekken. In de gangzone bevinden zich achtereenvolgens een vertrek, een overloop met traphal en een pantry bevinden. De vloer van de gangzone is geheel voorzien van projecttapijt. De wanden in de traphal zijn uitgevoerd in schoon metselwerk van bakstenen met een afmeting van 21,5 x 10,5 x 5 cm en een 10 lagenmaat van 64 cm. De overloop c.q. traphal is afgescheiden van de overige vertrekken met scheidingswanden opgebouwd uit stijl- en regelwerk, waarover gipskartonplaten zijn aangebracht.

In de overige vertrekken is ook projecttapijt gelegd, de scheidingswanden zijn geschilderd en de gemetselde wanden zijn gestuct tot aan het plafond. De twee brede vertrekken aan de rechterzijde en de voorste ruimte in de gangzone zijn de enige ruimten die voorzien zijn van een systeemplafond op zichtbare profielen in een raster van 60 x 60 cm. Dit verlaagde plafond sluit tegen de voor- en achtergevel aan met een verdiept koof. In de overige vertrekken is een gipsplatenplafond aangebracht.

Boven het systeemplafond is een enkelvoudige balklaag zichtbaar, met dezelfde kenmerken als die op de bouwlaag eronder. De gemetselde voorzetwanden eindigen hier onder de consoles. Tussen de balken die aan de onderzijde zijn voorzien van grote duivejagerprofielen, zijn terugliggende gepleisterde vlakken zichtbaar die doorlopen tot aan de bovenzijde van de balken. De balklaag waarvan de balken een breedte bezitten van 16-17 cm bezitten een afwisselende hoogte van 23 of 27,5 cm, die de indruk wekt van een alternerende balklaag. Deze uit grenenhout samengestelde balklaag is volledig geschilderd, waardoor verschillende kleuren een vertrekindeling aangeven. De achtergebleven mortelrestanten op de balken vormen een aanvulling op die vertrekindeling. Over deze balklaag is een beschot van delen aangebracht met een werkende breedte van ca 22 cm; dit beschot is aan de onderzijde geschilderd in dezelfde kleuren als die op de balken zijn aangetroffen. De balkopleggingen waren waarschijnlijk geheel opgelegd was op consoles.

28: Balkopleggingen. Links een oplegging met uitsparing, waarin waarschijnlijk een console aanwezig was. In het midden een oplegging met een console, waarvan het onderste gedeelte blijkt te zijn verwijderd. Rechts een volledige console in het plafond van de tweede bouwlaag.

Van balken zonder consoles is aan de onderzijde een uitgekeept vlak zichtbaar, waarin de bovenzijde van de console aanwezig was. Aan de rechterzijde zijn enkele complete consoles aanwezig die wijzen op een datering in het midden van de 17de eeuw. Mogelijk bezaten de consoles op de eerste bouwlaag een gelijke hoogte en zijn al eerder vereenvoudigd. In deze balklaag zijn drie ravelingen aanwezig, waarvan die rechts achter werd gebruikt als rookkanaal;

de terug liggende achterwand is volledig en zwaar beroet. De raveling midden in de balklaag zou mogelijk als trapsparing hebben gefungeerd. De ondiepe raveling langs de linker zijwand bezit vier (twee aan twee gepaarde) gesmede beugels waarvan de functie niet duidelijk is.

Zolder

De zolderruimte is met scheidingswanden ingedeeld in twee bergruimten en een overloop. Alle ruimten zijn geheel afgetimmerd met gipskartonplaten. Het luik in het plafond van de achterste zolderruimte geeft een beeld van de dakconstructie. Deze is samengesteld uit vijf A-spanten, waarvan de benen een doorsnede bezitten van 6,5 x 17,5 cm en de enkele trekplaten een doorsnede van 6,5 x 16 cm. Op de spantbenen zijn rechthoekig geschaafde gordingen aangebracht met een doorsnede van 8 x 11,5 cm. Van de overige onderdelen zijn geen gegevens zichtbaar. Gezien de houtafmetingen, balkoppervlak en constructiewijze zou deze kap dateren uit de periode rond 1900. De naden van het vloerbeschot zijn op de zolder goed zichtbaar. Het patroon geeft het leggen van de balken weer evenwijdig aan de voor een achtergevel over ongeveer één derde gedeelte van de diepte van het huis. In het tussenliggende veld zijn de balken waarschijnlijk radiaal gelegd met een vloer beschot dat haaks over de middelste balk is gelegd. Dit zou de sterk wisselende tussenafstanden van de balken verklaren die zijn aangetroffen nabij de opleggingen. In de bergruimte aan de voorzijde zijn nog twee strekstangen aanwezig die de muurkroon van de voorgevel moeten stabiliseren.

29: Links de geheel afgewerkte zolderruimte, in het midden de naden van de vloerdelen die een radiaal patroon volgen en rechts de kapconstructie op de vliering.

5 Waardenstelling & aanbevelingen

Waardenstelling

Als uitgangspunt voor de contextuele waardenstelling zijn de Richtlijnen voor Bouwhistorisch Onderzoek 2009 (opgesteld door onder andere de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) gebruikt. In de waardenstelling wordt het object beschouwd op verschillende niveaus. Het eerste niveau is de externe of contextuele waardenstelling, waarin het pand beschouwd wordt op cultuurhistorische aspecten. In deze waardenstelling wordt gerefereerd aan de aspecten algemeen historische waarden, stedenbouwkundige waarden, architectuurhistorische waarden, bouwhistorische waarden en waarden vanuit het gebruik. Deze waarden worden vergeleken met de waarden zoals die zijn vermeld in een redengevende omschrijving van het monument, situering in een beschermd stadsgezicht, etc. In deze waardenstelling wordt het bouwwerk of de structuur als geheel en de (voornaamste) onderdelen ervan beschouwd, waarbij de uitgangspunten voor de waardenstelling en de resultaten van het onderzoek zijn verwerkt.

Contextuele waardenstelling

Algemeen historische waarden

Het onderzochte huis bezit algemeen gezien hoge monumentale waarden vanwege de ligging aan de Markt een centraal in Steenwijk gelegen plein waar alle uitvalswegen samenkamen. De uitvalswegen in de stad vormen de dragers van de rechthoekige structuur buiten de oorspronkelijke nederzetting die van de bisschop van Utrecht stadsrechten ontving om de grenzen van het Oversticht te beschermen.

Stedenbouwkundige waarden

Het onderzochte huis bezit stedenbouwkundig gezien hoge monumentale waarden vanwege de ligging aan de Markt, dat het centrum is van de rechthoekig aangelegde stedelijke structuur van Steenwijk. Dit is zichtbaar in de grootte van de huizen die geplaatst waren op diepe percelen met toegangen tot de kelders aan de Markt.

Architectuurhistorische waarden

Het onderzochte huis bezit architectuurhistorisch gezien positieve monumentale waarden vanwege de herkenbare 17de-eeuwse maar wel sterk aangetaste architectuur met een vrij gave detaillering van de voorgevel. De waarden worden ondersteund en de herkenbaar vroeg 19de-eeuwse architectuur van de lijstgevel.

Bouwhistorische waarden

Het onderzochte huis bezit bouwhistorisch gezien hoge monumentale waarden vanwege aanwezige restanten van oudere bebouwing, constructies en bouwsporen die de ontwikkeling afleesbaar maken.

Waarden vanuit het gebruik

Het onderzochte huis bezit vanuit het gebruik gezien positieve monumentale waarden, vanwege de afleesbaarheid van het gebruik als luxe ruim woonhuis vanaf de bouw tot aan nu.

Interne waardenstelling

Bij de interne waardenstelling wordt het object beschouwd op de samenstelling van de onderdelen. In de waardenstelling die volgt wordt het belang van een onderdeel voor de ontwikkeling van het geheel vanuit historisch oogpunt bepaald. Deze gaat uit van drie categorieën: hoge monumentwaarde, positieve monumentwaarde en indifferente

monumentwaarde en zijn respectievelijk met de kleuren blauw, groen en geel aangegeven op tekeningen. Deze waardenstelling wordt weergegeven op de ingekleurde 'waardenstellingsrepresentatietekeningen.

HOGE MONUMENTALE WAARDEN

Onderdelen die essentieel zijn voor het herkenbaar houden van het oorspronkelijke gebouwconcept hebben een hoge monumentale waarde. Een hoge monumentwaarde betekent dat:

- Behoud van deze elementen prioriteit heeft
- Aanpassingen alleen te verantwoorden zijn wanneer deze de bestaande monumentwaarden behouden of versterken

Hoge monumentale waarden zijn:

- De vorm van het huis
- Metselwerk voorgevel, linker zijgevel en rechter zijwand met afwerkingen, waarin openingen, ornamenten en bouwsporen aanwezig zijn. Uitgezonderd is gedeelte van de voorgevel op de eerste bouwlaag;
- Met consoles opgelegde balklagen met geprofileerde onderranden met de daarin aanwezige sparingsen en bouwsporen en het vloerbeschot. Uitgezonderd hiervan is de balklaag met het vloerbeschot van de tweede bouwlaag;
- Vensters op de tweede bouwlaag in de voorgevel;

POSITIEVE MONUMENTALE WAARDEN (GROEN)

Onderdelen die ondersteunend zijn aan het oorspronkelijke gebouwconcept hebben een positieve waarde. Een positieve monumentwaarde betekent dat:

- Behoud van het element het uitgangspunt is, maar dat aanpassingen onder voorwaarde dat deze passen in het gebouw mogelijk zijn

Positieve monumentale waarden zijn:

- Metselwerk voorgevel op de eerste bouwlaag met afwerkingen, waarin openingen, ornamenten en bouwsporen aanwezig zijn;
- Vensters op de eerste bouwlaag in de voorgevel;
- Traditionele constructie met spanten en gordingen van het schilddak met beschot;
- Met geglazuurde estrikken beklede bak in de kelder.

INDIFFERENTE MONUMENTALE WAARDEN (GEEL)

Onderdelen van het gebouw, die in authenticiteit en detail zijn aangetast of in afwijkende architectuur zijn vernieuwd hebben een indifferente monumentwaarde. Een indifferente monumentwaarde betekent dat:

- Behoud van dit element is optioneel
- Behoud van de herkenbaarheid van het oorspronkelijke ensemble wenselijk is.

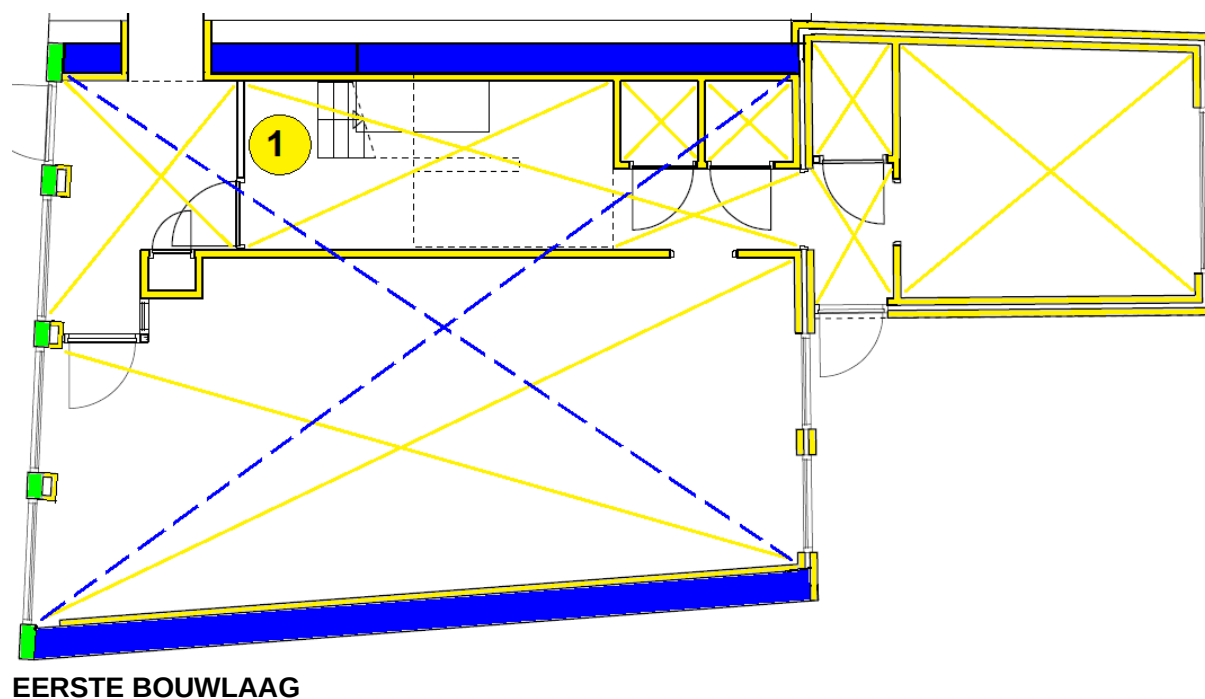
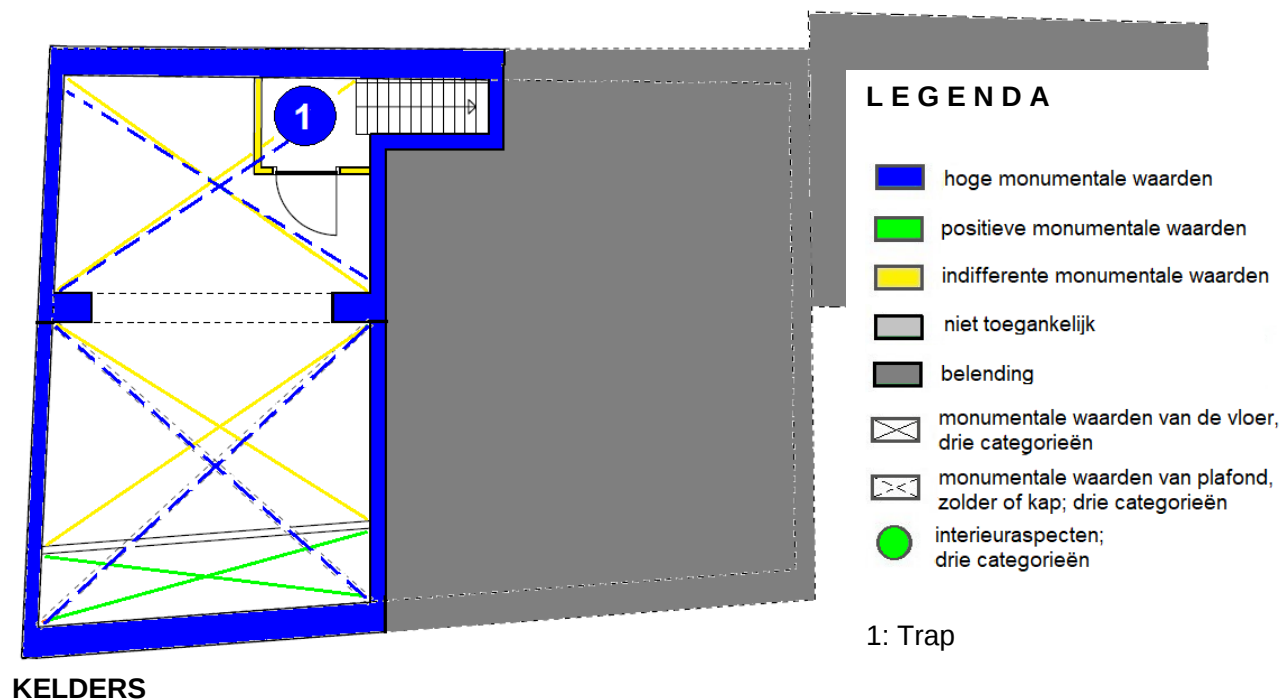
Indifferente monumentwaarden zijn:

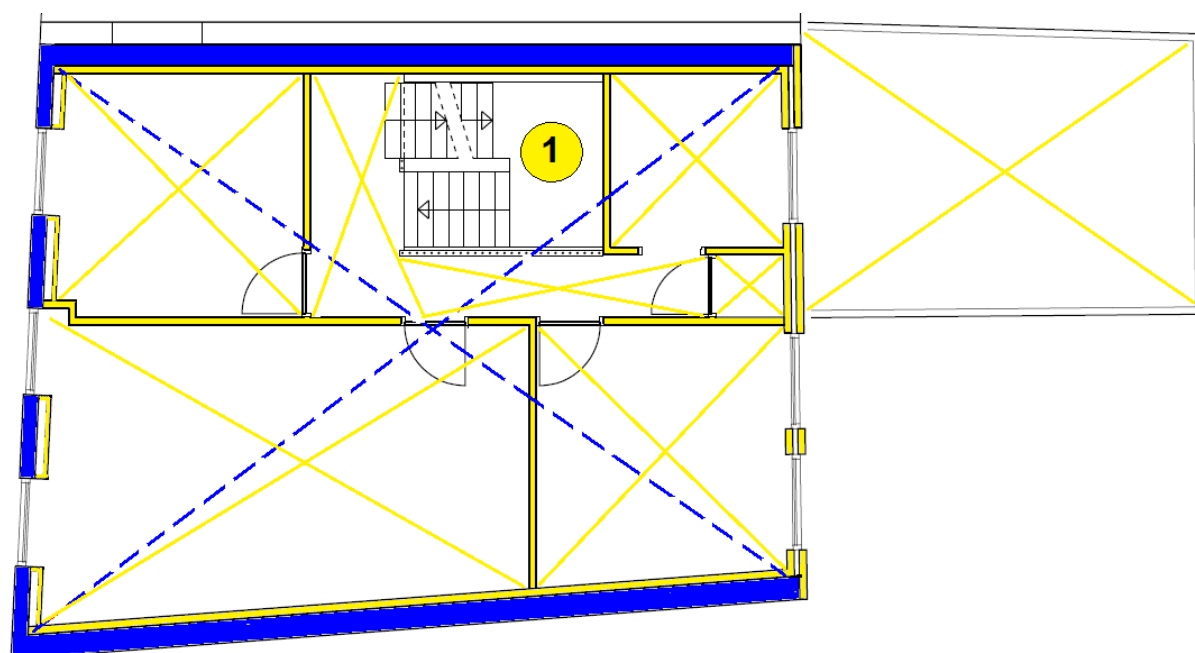
- Modern metselwerk van de achtergevel, aanbouw en binnenwanden, ook tegen de zijmuren met hun afwerkingen, gevelopeningen e.d.;
- Verbindende doorgang naar Markt 64;
- Vensters in de achtergevel en de aanbouw;
- Moderne balklaag met het vloerbeschot van de tweede bouwlaag;
- Moderne open steektrappen met tussenbordessen, leuningen en hekwerken vanaf de begane grond tot aan de zoldervloer;

- Moderne stijl- en regelwerk wanden;
- Moderne afwerkingen als cementdek, tegels tapijten en parket op vloeren;
- Moderne afwerkingen als stucwerk, wandtegelwerk, schoonmetselwerk, gipsplaten (eventueel geschilderd) op de wanden;
- Moderne afwerkingen als systeemplafonds en gipsplaten in de plafonds;

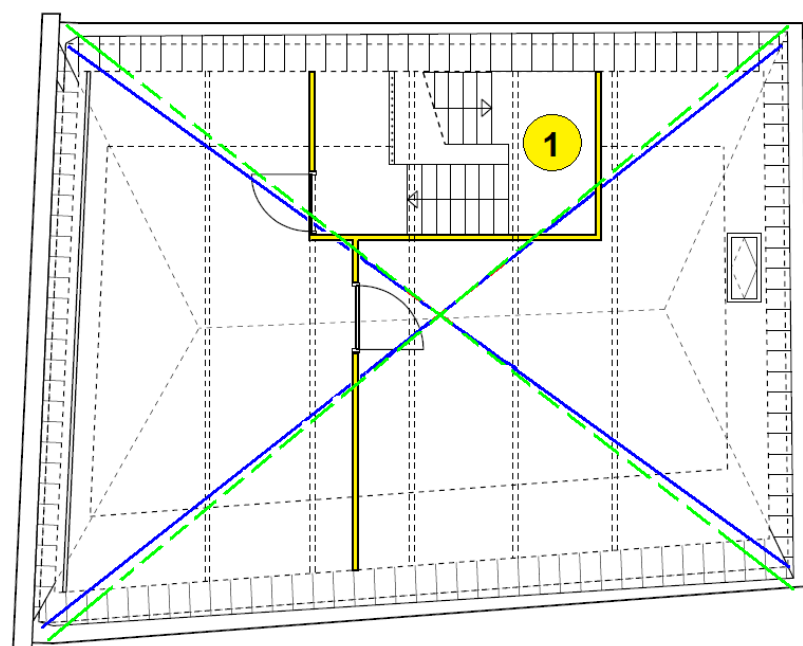
WAARDERINGSKAARTEN

Bron: Huls Architecten BV, werknummer 2881, blad M60.1 d.d. 28-07-2022

TWEEDE BOUWLAAG

ZOLDER

Aanbevelingen

De uitgevoerde opname geeft een redelijk beeld van de ontwikkeling van het huis vanuit de 16de eeuw tot heden. Toch blijven er enkele vragen over die de vroegste bouwfaserings betreffen en die met de navolgende onderzoek beantwoord zouden kunnen worden. Voor deze onderzoeken is het noodzakelijk de collectie wordt opgeslagen of tijdelijk elders wordt tentoongesteld:

- Kleurenonderzoek in het interieur waarmee enerzijds de oorspronkelijke indeling van de bouwlagen kan worden bepaald en anderzijds de basis vormt voor een nieuw op te zetten kleurenschema voor de vertrekken op deze bouwlaag.
- Aanvullend bouwhistorisch onderzoek nadat vloerafwerkingen, voorzetwanden en eventuele plafonds zijn verwijderd. Met de daarachter verscholen oppervlakken kunnen sporen in de kelders, bouwmuren en plafonds gedocumenteerd worden;
- Dendrochronologisch onderzoek aan de in het zicht komende balkhout van de vloer van de tweede bouwlaag en de zolder.

6 Bronnen

Boeken

Ben Kooij, Ben Olde Meierink, Chris Kolman, Jan ten Hove, Marieke Knuijt, Ronald Stenvert (1998), *Monumenten in Nederland. Overijssel*; Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist / Waanders Uitgevers, Zwolle

H.J. Versfelt en M. Verschoor (2005); *De atlas van Huguenin, Militair-topografische kaarten van Noord-Nederland 1819-1829*; Uitgeverij Heveskes Groningen

G. Berends (1999); *Historische houtconstructies in Nederland*; Stichting Historisch Boerderij Onderzoek Arnhem

E.L. van Olst (2002); *Landelijke Bouwkunst Overijssel*; Stichting Historisch Boerderij Onderzoek Arnhem

G.M. Laar, drs. H. Spreen, drs. J. Tiesnitsch, ing. J.D. van der Tuin (2009); *Steenwijk, vestingstad, Een terugblik voor de toekomst*; Historische Vereniging Steenwijk en Omstreken, Steenwijk

Jan Pluis; *De Nederlandse Tegel (2013), Decors en benamingen 1570-1930*; Primavera Pers Leiden

Websites

Geschiedenis van de Stellingwerven en Noordwest Overijssel (Steenwijkerland) [link](#)

Steenwijk in beeld [link](#), nr 29

Facebookpagina HV Steenwijk en Omstreken

Beeldbank Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Beeldbank Collectie Overijssel

Rijksdienst voor Kunsthistorische Documentatie (RKD)

Archieven

Tentoonstelling Museum Steenwijk, Markt 60-64, bezocht tijdens de opname op 15 juli 2021

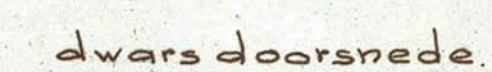
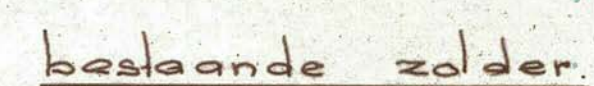
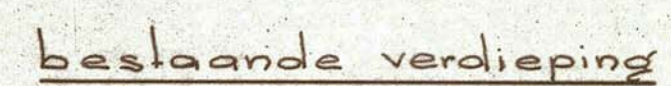
Bouwvergunningenarchief gemeente Steenwijk

Kadaster Archiefviewer

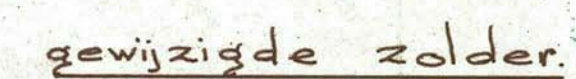
Bijlagen

Bijlage 1: Bouwvergunningstekening 1983

BIJLAGE 1: BOUWVERGUNNINGSTEKENING 1983

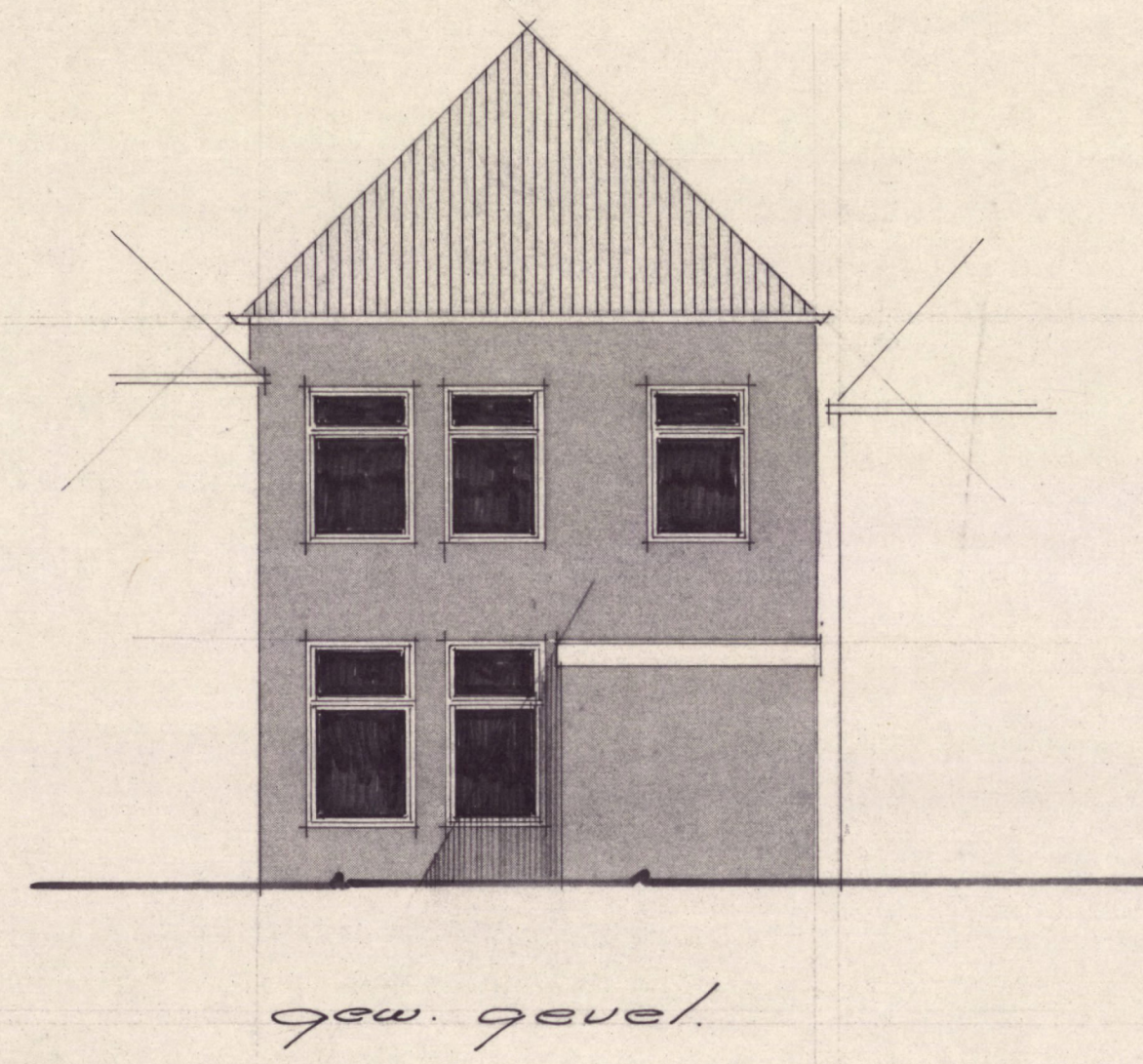
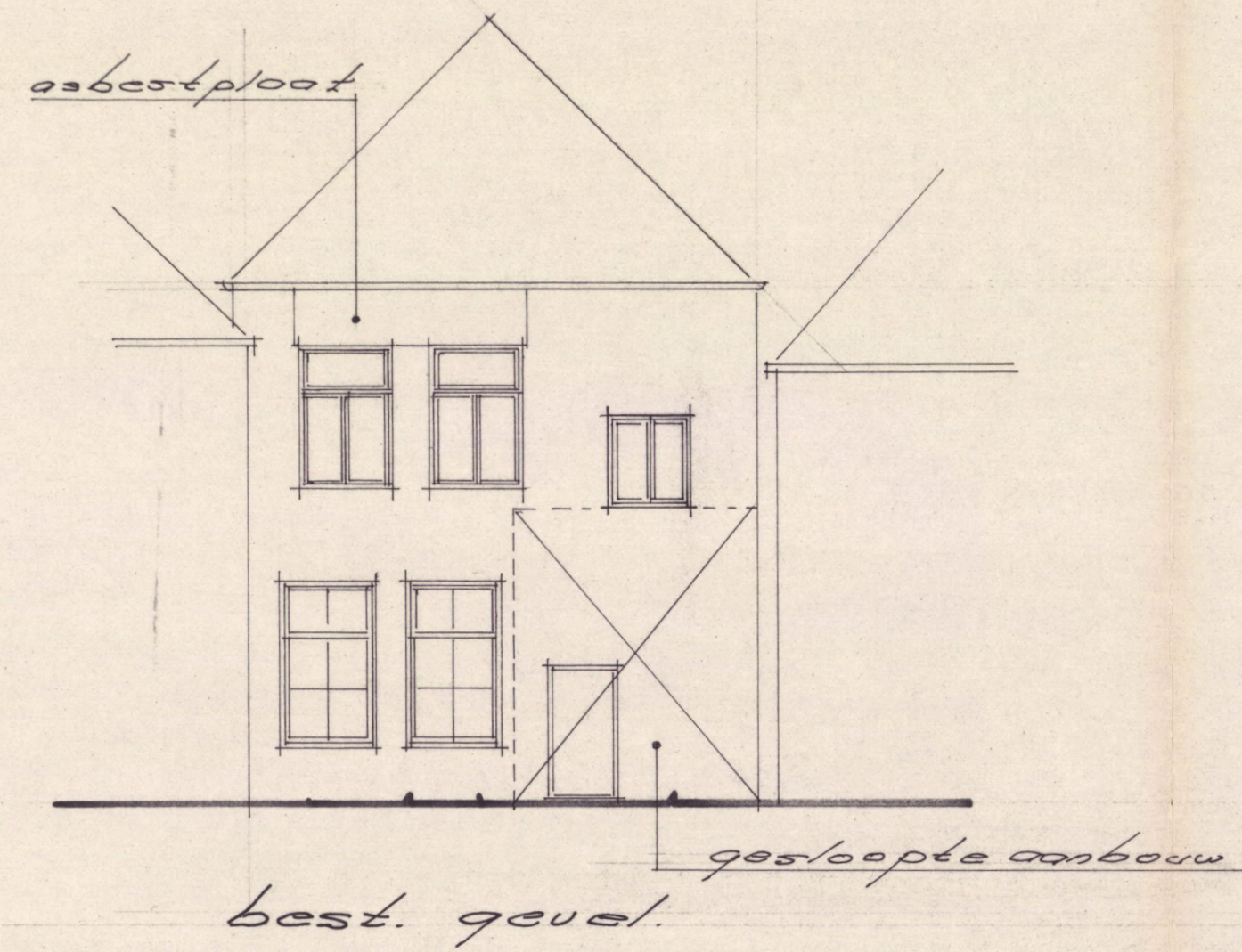
gewijzigde plattegrond.

D					OPMERKINGEN:
C					
B					
A					
WUJZ.	DAT.	GET.	GEK.	OMSCHRIJVING	
GEMEENTEWERKEN STEENWIJK					
PROJECT: PANDEN MARKT 60/62. ONNASTR. 3.					FORM.:
ONDERDEEL: bestaande en gewijzigde plattegronden markt 60/62.					SCHAAL: 1:100
DAT. aug '83		AFD. CHEF.:		DIREKTEUR:	TEKENING NR.: D74-604-1
GET.					

INGEKOMEN 1 SEP. 1983

Archief B.W.T.

D					OPMERKINGEN:
C					
B					
A					
WIJZ.	DAT.	GET.	GEK.	OMSCHRIJVING	
GEMEENTEWERKEN STEENWIJK					
PROJEKT: Pand markt 60-62					FORM.:
ONDERDEEL: vernieuwen achtergevel.					SCHAAL: 1:100
					PROJEKT NR.:
DAT. sep. '83		AFD. CHEF.:		DIREKTEUR:	TEKENING NR.: D74-604-6
GET. Zw.					